

РЕФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ Й ЗНИЖЕННЯ РОСТУ NPL У БАНКАХ ТА НБУ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

В сучасних умовах невизначеності та кризового стану економіки, необхідним є забезпечення ефективного функціонування фінансової системи, а також її реформування. Однією з основних проблем, що перешкоджають стабілізації фінансово-економічної ситуації в Україні, а також розвитку банківських систем, які забезпечують кредитування реального сектору економіки, є наявність великого обсягу непрацюючих кредитів (NPL).

Значна частка NPL у загальній структурі активів, призводить до зменшення ліквідності, платоспроможності та прибутковості банків, робить їх вразливими до шоків та системних ризиків, що уповільнює процес економічного зростання. В умовах військового стану, недосконалий ризик-менеджмент та відсутність адекватних буферів для хеджування, підкріплюються втратою територій, ринків збуту і падінням внутрішнього попиту, таким чином в країні вже відбулося погіршення якості кредитного портфеля, і відсоток непрацюючих кредитів продовжує зростати. Про таку тенденцію свідчать останні дані НБУ, станом на 1 січня 2023 року. Відсоток NPL зріс на 8% порівняно з попереднім роком і тепер становить 38%, у гривні ця різниця складає 345 млрд (з 87 млрд до 432 млрд грн). Оскільки основним прибутком банку є стягнення відсотків за кредитами, збільшення NPL унеможлиблює створення нових позик і оплати операційних витрат, та супроводжується падінням акцій кредитора. За такої тенденції, банк поступово втрачає свій капітал та здатність проводити касові операції, якщо таке явище набуває системного характеру і поширюється на велику кількість банківських установ, цей процес може супроводжуватися загальним падінням ВВП. В такому разі варто спрямувати сили на аналіз та пошук шляхів подолання проблеми непрацюючих кредитів, зменшення яких, сприятиме зниженню витрат на фінансування, стане чинником середньострокового зростання банківського кредитування та зменшить проциклічність системи.

Зниження рівня рентабельності банків, та нарощення резервів простежувалось починаючи з 2014 р., коли відбулась дестабілізація банківської системи в умовах економічної рецесії та девальвації, і лише у 2017 банківські активи стали більш прибутковими. Початок повномасштабної війни призупинив довгоочікувану тенденцію до зниження рівня NPL, і розпочав тенденцію до збільшення відрахувань у резерви. Війна вплинула на платоспроможність

позичальників, знищила виробничі можливості, знецінила забезпечення за кредитами, знизивши якість кредитного портфеля.

Окрім відсутності довгострокової стратегії розвитку та правових механізмів, зовнішні шоки, війна, погіршення фінансового стану клієнтів та знецінення застав-стали основою для дефолтів. В умовах невизначеності, було важко втримати допустимий рівень проблемних кредитів, тому дозвіл на проведення гнучких реструктуризацій та відсутність покарань за недотримання вимог до капіталу, призупинили стрімке зростання NPL. До того ж НБУ проводив оцінку ліквідності та платіжної дисципліни банків, що допомогло втримати економіку “на плаву”. Одним зі способів підтримки життєдіяльності банків, став заробіток на карткових операціях українців за кордоном, та заробіток на різниці сукупної вартості залучених депозитів та ставок за депозитними сертифікатами. Для установ, які диверсифікували свої портфелі і отримували різні види доходів, збільшення NPL на 50% не завдасть помітних збитків. Таким чином, деяким банкам не доведеться залучати додаткові капітали для продовження функціонування після завершення війни. Однак ситуація ускладнюється тим, що деякі банкіри не поспішають визнавати проблемні кредити, показуючи високі прибутки акціонерам та хорошу якість власного капіталу – регулятору, що призводить до інформаційної асиметрії між покупцями та продавцями. До того ж існують банки, в яких частка процентних доходів перевищує 75% від загально прибутку і найменше збільшення NPL приносить великі збитки. З початком війни непрацюючих кредитів стало більше, а боротися з ними дедалі складніше (більшість непрацюючих кредитів сконцентровано в державних банках, це близько 75%, 40% з яких припадають на Приватбанк; 14,7% на Ощадбанк і 12,6% на Укрексімбанк) тому необхідними є своєчасна оцінка кредитного ризику та проведення реструктуризацій. Є декілька шляхів запобігання зростанню NPL, найпростіший з яких-продаж таких кредитів колекторським агенствам та інвесторам, для виведення ризикових активів з балансу. Більш складною є схема диверсифікації банківського портфеля, або кредитування якомога більшої кількості галузей, під час чого, банк потребує певних реформацій. Реалізація ефективності пруденційних інструментів, таких як: співвідношення кредитів і депозитів, резервні вимоги(після початку повномасштабної війни, обсяги резервних відрахувань значно збільшились, і тепер становлять понад 12% від кредитного портфеля, або понад 100млрд грн) та коефіцієнт ліквідності, допоможе вирішити проблему непрацюючих кредитів. Правильна оцінка застав, вдалий ризик-менеджмент, вчасна оцінка якості кредитних портфелів та ризику, формування відповідних резервів, також є інструментами для зниження NPL. В

умовах військового стану, при оцінці вартості заставного майна, потрібно враховувати втрату доступу до майна, а також його пошкодження або знищення. В Україні зараз відбувається визнання справжньої якості активів, яке надалі сприятиме зменшенню NPL, проте наразі цифри збільшуються, через ігнорування непрацюючих кредитів у минулому.

Для досягнення позитивних зрушень у банківській системі, можна провести інвентаризацію коштів на банківських рахунках, гнучку реструктуризацію банківської системи (проведення якої, стало більш доступним з урахуванням військової ситуації), та диференціацію банківського продукту. Загалом банкам, які не спеціалізувалися на кредитуванні, зростання рівня NPL не загрожує мінімізації ризику та оптимізації доходів, а для інших банків, описана політика, допоможе подолати кризові явища, та підвищити інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел

1. Банки підвищили ставки для населення: скільки коштує кредит на початку 2023 року. «Дебет-Кредит» - Бухгалтерські новини. URL: [https://news.dtki.ua/finance/bank-system/81681-banki-pidvishhili-stavki-dlia-naselennia-skilki-kostuje-kredit-na-prosatu-2023-roku#:~:text=Частка%20непрацюючих%20кредитів%20\(NPL\)%20у,грн%20до%20432%20млрд%20грн.](https://news.dtki.ua/finance/bank-system/81681-banki-pidvishhili-stavki-dlia-naselennia-skilki-kostuje-kredit-na-prosatu-2023-roku#:~:text=Частка%20непрацюючих%20кредитів%20(NPL)%20у,грн%20до%20432%20млрд%20грн.) (дата звернення: 3.04.2023).
2. Рівень непрацюючих кредитів (NPL). Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/npl> (дата звернення: 3.04.2023).
3. Економічна правда. Проблемні борги банків: як швидке зменшення частки непрацюючих кредитів може стати проблемою для всіх. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2021/08/10/676755/> (дата звернення: 6.04.2023).
4. Правові аспекти непрацюючих кредитів в Україні: останні зміни та перспективи | Hillmont Partners. Hillmont Partners. URL: <https://hillmont.com/ua/publ/alerts/legal-practicalities-ukrainian-non-performing-loans-recent-changes-perspectives> (дата звернення: 6.04.2023).
5. НБУ: банки почали визнавати NPL, їх частка на кінець першого півріччя - 29,7% - FINBALANCE. FINBALANCE. Все про економіку та фінанси. URL: <https://finbalance.com.ua/news/banki-pochali-viznavati-npl-kh-chastka-na-kinets-pershoho-pivrichchya---297> (дата звернення: 7.04.2023).